

Каталог - 2018

**ХАРКІВСЬКИЙ
ОСІННІЙ МАРАФОН
ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТОВАРИСТВО ПСИХОЛОГІВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені Г. С. СКОВОРОДИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені А. С. МАКАРЕНКА
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
УКРАЇНСЬКА ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ
І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ НАПН УКРАЇНИ
АСОЦІАЦІЯ ПРОФЕСІЙНИХ ПСИХОЛОГІВ ХАРКОВА
МІЖРЕГІОНАЛЬНА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ СПРІЯННЯ РОЗВИТКУ СИМВОЛДРАМИ
ВСЕУКРАЇНСЬКА АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНА АСОЦІАЦІЯ
СПЕЦІАЛІЗОВАНИЙ ЦЕНТР ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВОСТЯМИ РОЗВИТКУ «ЛАДО»

*З нагоди 110-річного ювілею Л.І. Божович (1908-1981),
115-ї річниці з дня народження П.І. Зінченка (1903-1969)
та О.М. Леонтьєва (1903-1979)*

ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(Каталог психотехнологій; тези доповідей)

27 жовтня 2018 року

Харків – 2018

УДК 159.9.07
ББК 88

Рецензенти:

Кузнєцов Марат Амiрович, доктор психологiчних наук, професор кафедри практичної психологiї Харкiвського національного педагогiчного унiверситету iменi Г.С. Сковороди

Панок Вiталiй Григорович, психологiчних наук, професор, директор Українського науково-методичного центру практичної психологiї i соцiальної роботи

Романовський Олександр Георгiйович, доктор педагогiчних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, завідувач кафедри педагогiки i психологiї управління соцiальними системами Національного технічного унiверситету «ХПІ»

Рекомендовано до друку Вченою радою Харкiвського національного педагогiчного унiверситету iменi Г.С. Сковороди, протокол № 7 від 25.10.2018 року

ХАРКIВСЬКИЙ ОСIННIЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГIЙ: матеріали наук.-практ. конф., м. Харкiв, 27 жовтня 2018 р., ХНПУ iменi Г.С. Сковороди. Харкiв: Дiса плюс, 2018. 304 с.

ISBN 978-617-7645-34-3

У збiрнику представлено матеріали науково-практичної конференцiї «**ХАРКIВСЬКИЙ ОСIННIЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГIЙ**», метою якої було висвітлення в рамках профорiєнтацiї та просвiтництва новiтніх розробок у галузi психотехнологiї, представлених на теренах України.

Перша частина збiрника мiстить **Каталог психотехнологiї** новiтніх авторських розробок розвивальних, психокорекцiйних, діагностичних, тренiнгових програм, методик, технiк тощо, iнформацiя про які подана у виглядi анотацiй.

У другiй частинi розміщено тези доповiдей, які мiстять результати науково-практичних розробок учасникiв конференцiї.

Матеріали конференцiї вiдзеркалюють результати сучасних досліджень у галузях теоретичної та прикладної психологiї.

Для науковцiв, викладачiв, аспiрантiв та магістрантiв, студентiв гуманiтарних спецiальностей, практичних психологiв, вихователiв, соцiальних та медичних працiвникiв.

Матеріали друкуються в авторському варіанті з правками редакцiї.

ISBN 978-617-7645-34-3

УДК 159.9.07
ББК 88

© ХНПУ iменi Г.С.Сковороди, 2018
© Колектив авторiв, 2018
© Сльчанiнова Т.М. (оформлення, Ψ-емблема), 2018
© Фоменко К.І. (обкладинка), 2018

Частина 2. ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Аркатова О. С. Формування терміну «життєві стратегії» у психології.....	97
Артеменко В.І. Особливості особистості вагітної жінки	98
Бабатіна С.І. Явище «людського фактору» та його вплив на професійну діяльність майбутніх фахівців річкового та морського транспорту.....	102
Бабатіна С.І., Бостан Л.В. Взаємозв'язок стилів сімейного виховання та агресивної поведінки в підлітковому віці	105
Бабатіна С.І., Міщенко В.С. Аналіз конструктів життєвого шляху та життєвої перспективи у контексті життєтворення особистості	108
Базалій О.А. Становлення узгодженого уявлення про власне майбутнє у юнацькому віці	111
Балабай І. С., Малихіна О. Є. Вікова динаміка у розвитку обдарованості.....	113
Балинська М.В. Здоров'язберігаюча компетентність як запорука розвитку особистості та збереження психологічного здоров'я педагога та його учнів	115
Беляєва К.Ю., Коханова О.О. Формування психологічної готовності старшокласників до ЗНО з історії України	117
Білоцерківська Ю.О., Новрузова А.Е. Особливості психологічного сприйняття часу дорослої людини	118
Бочелюк В. Й. Профілактика професійного вигорання держслужбовців	119
Бужинська С. М., Бойченко А. О. Синдром емоційного вигорання студентів: психологічний аспект.....	122
Бурейко Н.О. Вікові та психологічні особливості студентів-білінгвів	124
Галата О.С. Навчальна завзятість та її залежність від самоорганізації діяльності студентів та школярів.....	126
Ганаго Г.Ю. Програма розвитку позитивного фону та саногенного мислення працівників сфери обслуговування.....	129
Ганущак Р., Сенік О. До проблеми визначення збалансованої часової перспективи	131
Гога Н.П. Проблемы формирования социального мышления студентов поколения «Z»	133
Гончар Н.О. Стереотипи ставлення до людей з особливими потребами як ключова проблема впровадження інклюзивної освіти	137
Гребенюк Н.О., Беляєва К.Ю. Імідж педагога Нової української школи: психологічний аспект.....	138
Грицук О.В. Емоції в структурі професійної компетентності викладача закладу вищої освіти	140
Грянник Д.О. Місце емоцій у розвитку пізнавальних процесів школярів під час навчання.....	141
Гукасян К.О. Психологічні чинники розвитку психосоматичної компетентності матерів дітей з вадами розвитку.....	144
Даниленко Н.В. Особистісні чинники, що впливають на формування ставлення до здоров'я	146
Даниленко Н.М. Методичні підходи до дослідження ставлення до власної зовнішності в сучасній психології	149
Даніліч-Скакун А.А., Антонюк Є.С., Сопільняк В.С. Психологічний аналіз шляхів звільненості від невпевненості	151
Дзюбич О.М. Поняття та проблема булінгу.....	153

Даниленко Н.М.

*Національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди,
м. Харків*

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ СТАВЛЕННЯ ДО ВЛАСНОЇ ЗОВНІШНОСТІ В СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

Незважаючи на досить велику кількість робіт, присвячених вивченню ставлення особистості до власної зовнішності, дотепер дослідники дотримуються різних трактувань цього феномена, що визначає специфіку розробки й застосування різних методичних прийомів діагностики.

О.О. Скугаревським і С.В. Сивухою розроблений «Опитувальник образу тіла», спрямований на визначення ступеня задоволеності/незадоволеності зовнішністю як компонентом образу тіла. При розробці опитувальника автори виходять з уявлення про образ тіла як конструкт, що поєднує оцінний і перцептивний компоненти. Саме оцінний компонент впливає на характеристики афективного й когнітивного статусу людини, визначає її поведінку, опосередковує характеристики якості життя. Оцінний компонент включає: глобальну оцінку тіла (задоволеність або незадоволеність вагою, формою тіла, специфічними його частинами), емоції й почуття з приводу зовнішності, когнітивний аспект (переконання щодо зовнішності, схема тіла), певну поведінку, наприклад, уникання дивитися на себе в дзеркало, зважуватися, відвідувати тренажерні зали) (Скугаревський О.О., Сивуха С.В., 2006).

Для виміру ступеня задоволеності окремими частинами тіла використовується «Шкала задоволеності власним тілом», також розроблена О.О. Скугаревським (Скугаревський О.О., 2005). Дана шкала дозволяє оцінити ступінь задоволеності своєю зовнішністю відносно окремих частин тіла, а також ступінь узагальненої задоволеності тілом, виходячи з показників по окремих його частинах.

Диференційована оцінка задоволеності окремими частинами тіла також може бути здійснена з використанням методики «Колірний тест незадоволеність власним тілом» (The Color-A-Person body dissatisfaction Test, CAPT). Методика розроблена Wooley O.W., Roll S. (Wooley O.W., Roll S., 1991), використовується вітчизняними психологами на основі матеріалів, опублікованих В.Г. Сахаровою (Сахарова В.Г., 2011). У CAPT використовується невербальний варіант оцінки частин тіла за допомогою розфарбовування контурних зображень чоловічої або жіночої фігури із використанням п'яти кольорових олівців. В інструкції зазначається, яким кольором позначати частини тіла, що викликають в респондента різний ступінь задоволення/незадоволення.

Широко використовуються для дослідження ставлення до власної зовнішності методики, розроблені Т.Ф. Кешем і адаптовані Л.Т. Баранською й С.С. Татауровою (Баранська Л.Т., Татаурова С.С., 2009). «Опитувальник ситуативної незадоволеності образом тіла» (SIBID) розроблений для оцінки

ставлення до власного тіла в контексті певних ситуацій. «Опитувальник впливу образу тіла на якість життя» (BIQLI) дозволяє виявити ступінь задоволеності або незадоволеності власним тілом, залежність самооцінки від задоволеності власною зовнішністю, схильність додержуватися культурно нав'язаних стандартів краси. «Опитувальник уявлень про зовнішність» (ASI-R) оцінює схематичність тілесного Я та його складові (вкладення в образ тіла), пов'язані з уявленнями про зовнішність. Опитувальник «Шкала станів образу тіла» (BISS) дозволяє вивчати образ тіла у вимірах: оцінка задоволеності своїм тілом, емоційно забарвлене ставлення до свого тіла, інвестиції в зовнішність. «Багатокомпонентний опитувальник ставлення до свого тіла» (MBSRQ) включає дві факторні субшкали (оцінка зовнішності й орієнтація на зовнішність) і три додаткові субшкали (задоволеність параметрами тіла, заклопотаність зайвою вагою й самооцінка ваги).

Шкала «зовнішній вигляд» у структурі «Вербального фрустраційного тесту» Л.М. Собчик опосередковано вказує на міру стурбованості зовнішністю, діагностує виразність фрустрації цінності зовнішнього вигляду, визначає коло осіб, що виявляють негативні впливи на самооцінку зовнішності індивіда (Собчик Л.М., 2002).

До методів вільного самоопису належить методика опису власної зовнішності або «Словесний автопортрет» (Куніцина В.М., 1968).

Для аналізу зв'язку між ставленням до зовнішності й різними змінними Я-концепції використовуються методики С. Журарда і Р. Секорда «Шкала ставлення до тіла» і «Шкала самоставлення». Сумарні показники за обома методика доречно порівнювати між собою. При розробці методик автори виходили з уявлення про зовнішність як носія особистих і соціальних значень, цінностей, а також як об'єкт, що має певну форму й розміри (Jourard S.M., Secord P.F., 1955).

Для дослідження самооцінки зовнішності багатьма авторами модифікувалася методика Т.В. Дембо й С.Я. Рубінштейн. Так О.Т. Соколова й А.М. Дорожевец доповнили цю методику шкалами: «красива – некрасива зовнішність», «гарна – погана фігура», «витонченість» тощо. Крім самооцінки досліджувалися очікувані, ретроспективні, прогностичні оцінки (Соколова О.Т., Дорожевец А.М., 1985). Є.А. Варлашкіна ввела в методику Дембо-Рубінштейн шкалу «зовнішність», за допомогою якої визначаються самооцінки реального й ідеального образу фізичного Я. На основі невідповідності цих самооцінок встановлюється міра задоволеності зовнішністю (Варлашкіна Є.А., 2015). Г.О. Аріною й С.Є. Мартиновим набір шкал методики Дембо-Рубінштейн доповнений такими шкалами: фігура, руки, груди, обличчя. Дані параметри зовнішності відібрані в ході попереднього дослідження як найбільш чутливі до соціальних оцінок. За кожною з даних шкал надається оцінка з погляду актуального й бажаного образу (Аріна Г.О., Мартинов С.Є., 2009).

А.Г. Черкашиною запропонована «Методика дослідження самоставлення до образу фізичного Я», спрямована на дослідження суб'єктивного ставлення до анатомічних, функціональних і соціальних характеристик образу фізичного Я в двох підсистемах ставлення до себе: «Я-інші» і «Я-Я». Анатомічні характеристики представлені групами «особа», «фігура», «руки», «ноги»; функціональні – групами «витривалість», «сила», «гнучкість», «швидкість», «спритність»; соціальні – групами «одяг», «аксесуари», «косметика». На сьогодні дана методика має лише жіночий варіант (Черкашина А.Г., 2004).

Методика «Оцінно-змістовна інтерпретація зовнішнього вигляду», запропонована В.О. Лабунською і О.В. Белугіною, спрямована на вивчення стійких і середньо динамічних (оцінка ряду характеристик свого обличчя, тіла й статури, оформлення зовнішності) параметрів ставлення до зовнішності, до відображеного зовнішнього Я; оцінки вікових, гендерних і рольових характеристик зовнішнього вигляду. Задоволеність або незадоволеність зовнішністю розглядається авторами як досить стійке, довгочасне позитивне або негативне емоційне ставлення до свого зовнішнього вигляду. Стурбованість зовнішнім виглядом трактується як вид соціальної тривожності, як диспозиційна зосередженість на зовнішності, що виникає у зв'язку із припущенням про те, що якісь компоненти зовнішнього вигляду можуть справляти негативне враження на інших людей. Задоволеність і стурбованість розглядаються авторами як відносно незалежні емоційні ставлення до зовнішнього вигляду, які, разом із тим, можуть бути взаємозалежними (Лабунська В.О., Белугіна О.В., 2003).

У межах даного підходу до визначення задоволеності й стурбованості зовнішністю О.В. Капітановою розроблена анкета «Ставлення до свого зовнішнього вигляду: задоволеність і стурбованість», яка включає ряд шкал, одні з яких діагностують рівень задоволеності зовнішнім виглядом, а інші – рівень виразності стурбованості зовнішнім виглядом (Капітанова О.В., 2017).

Даніліч-Скакун А.А., Антонюк Є.С., Сопільняк В.С.
*КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»,
м. Харків*

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ШЛЯХІВ ЗВІЛЬНЕНOSTІ ВІД НЕВПЕВНENOSTІ

Актуальність дослідження невпевненості та шляхів її подолання є очевидною. Адже у нашому суспільстві проблема невпевненості постає дуже гостро. Це пояснюється, в першу чергу, складністю та багатогранністю самого феномена, а також розкриттям і проявом його через інші поняття, такі, наприклад, як сміливість, рішучість, сором'язливість, самооцінка, воля (Лабунская В.А., 1990).

У науковій та методичній літературі представлена низка досліджень,